

Szabó Gergely – Nyelvi ideológiák az obszcenitások mögött (absztrakt)

Az előadás kutatásom egy részletébe enged betekintést, amely az obszcenitásokat mint stílusválasztásokat értelmezi, illetve az azokról szóló metanyelvi diskurzusokban explikálódó és impliciten jelenlévő nyelvi ideológiákat is vizsgálja. A nyelvi ideológiák alatt olyan nyelvvel kapcsolatos elképzeléseket érthetünk, amelyek diskurzív közegben jelennek meg, hatással vannak nyelvi viselkedésünkre és nyelvi tevékenységünkre, de meghatározzák és megalapozzák mások nyelvhasználatáról alkotott attitűdjeinket is.

Kutatásom kérdésfelvetése és ilyen elméleti szempontból való megközelítése azért válhat relevánssá, mert abban, hogy mit tekintünk obszcénnek, sokszor egy ideológiai töltetű normatív nézőpont játszik szerepet. Ez az a nézőpont, amely alapján fel kell állítanunk az obszcenitás prototípuselvű kategóriáját, amely alatt olyan szavakat, szókapcsolatokat vagy színtagmákat értünk, melyek egy adott diskurzusban valamelyik résztvevő számára trágárnak, sértőnek vagy illetlennek tűnhetnek, szemérmet sérthetnek, másokat bánthatnak vagy erőszakosnak értelmezhetőek.

A kutatás három hasonló korosztályú, de eltérő szociokulturális tényezőkkel rendelkező közösségben vizsgálta a tárgyalt jelenséget. A közösségeket fiatal felnőttek alkotják, akiket az oktatási intézményük és az ottani szakosodásuk köt össze – egy jogászhallgatói, egy elektrotechnikusi és egy ápolói csoport alkotja a mintát. Az adatgyűjtés során kérdőíves és csoportos interjúk módszert alkalmaztam. A kérdőívek elsősorban attitűdvizsgálatokat tartalmaztak, míg az interjúkérdések a nyelvi ideológiák vizsgálatát valósították meg.

Jelen előadás elsősorban a kutatás interjúinak eredményeire referál. Ezeket az eredményeket tematikus blokkokba rendeztem, amelyek a következők: a nyelv és a nyelvhasználat romlása, a standardizmussal kapcsolatos nyelvi ideológiák, az indexikalitás és a magyar nyelv „szépségével” kapcsolatos ideológiák. Az előadás célja – az obszcenitásokkal kapcsolatos nyelvi ideológiák bemutatásán túl – az ideológiák egyes sajátosnak tűnő működési mechanizmusaira való rámutatás.